التراث العربي
سلسلة تصدرها وزارة الإعلام
في الكويت
- ١٦ -

تاج العروس

من جواهر القاموس

للسيد محمد مرتضى الحسيني الزبيدي

الجزء الحادي والعشرون

تحقيق
عبد العليم الطحاوي

راجعه
مصطفى حجازي

بإشراف لجنة فنية بوزارة الاعلام

١٤٠٤ هـ - ١٩٨٤ م

مطبعة حكومة الكويت

تم إعادة طباعة هذا الجزء من قبل
المجلس الوطني للثقافة والفنون والاداب

كما فى الصَّحاحِ ، زادَ غيرُه : وكَبِرَ . وغُلامٌ مُتَرَعْرِعٌ ، أَى مُتَحَرِّكٌ .

(و) تَرَعْرَعَت (السِّنُّ) وتَزَعْزَعَت : (قَلِقَتْ وتحَرَّكَتْ) .

[] ومِمّا يُسْتَدْرَكُ عليه :

شَابٌّ رُعْرُعَةٌ ، بالضَّمِّ ، عن كُراع : مُراهِقٌ .

وجَمْعُ الرَّعْرَعِ ، والرَّعْرَاع : الرَّعارِعُ ، وأَنْشَدَ الجَوْهَرِيُّ والصّاغَانِىُّ لِلَبِيدٍ رضِىَ اللهُ عنه ـ وقال ابنُ بَرِّىّ ، وقِيلَ : هو للبَعِيثِ ـ :

تُبَكِّى عَلَى إِثْرِ الشَّبَابِ الَّذِى مَضَى
أَلاَ إِنَّ أَخْدَانَ الشَّبابِ الرَّعارِعُ[1]

وتَرَعْرَعَ السَّرابُ : تَحَرَّكَ واضْطَرَبَ ، على التَّشْبِيهِ بالماءِ

والرَّعْرَاعُ : نَبْتٌ ، ويقال : هو مَقْلُوبُ عَرْعارٍ .

[ر ف ع] *

(رفَعَهُ ، كمَنَعَه) ، يَرْفَعُه رَفْعاً : (ضِدُّ وَضَعَهُ) ، ومنه حديثُ الدُّعَاءِ : « اللَّهُمَّ ارْفَعْنِى ولا تَضَعْنِى » (كَرَفَّعَهُ) تَرْفِيعاً . قالَ أَبو نُخَيْلَةَ السَّعْدِىُّ :

* لَمَّا أَتَتْنِى نَغْيَةٌ كالشُّهْدِ *
* كالعَسَلِ المَمْزُوجِ بعدَ الرَّقْدِ *
* يا بَرْدَها للمُشْتَفِى بالبَرْدِ *
* رَفَّعْتُ من أَطْمَارِ مُسْتَعِدٍّ *
* وقُلْتُ للعَنْسِ : اغتَلِى وَجِدِّى[1] *

(و) فى النَّوادر : يُقال : (ارْتَفَعَهُ) بيَدِه ، ورَفَعَهُ . قالَ الأَزْهَرِىّ : المَعْرُوفُ فى كَلامِ العَرَبِ : رَفَعْتُ الشَّىْءَ (فارْتَفَع) . ولم أَسْمَع « ارْتَفَعَ » وَاقِعاً بمعنَى رَفَعَ ، إلاّ ما قَرَأْتُه فى نَوادِرِ الأَعْرَابِ .

(و) من المَجازِ : رَفَعَ (البَعِيرُ) بنَفْسِه (فى سَيْرِه) ، إذا (بالَغَ) ، فهو رَافِعٌ . (و) يُقَال : (رَفَعْتُه أَنا) ، إذا سارَ كذٰلِكَ ، (لازِمٌ مُتَعَدٍّ) ، ومنه

(١) ديوان لبيد ١٧٢ واللسان والصحاح والعباب والأساس والمقاييس ٢ /٣٧٥

(١) العباب والمقاييس ٥ /٤٥٢ ومادة (نغى) وفى اللسان (نغى) « للعيس اغتدى » وفى مطبوع التاج هنا « اعتلى » والمثبت من التكملة والعباب .

P. B - 211

بِعَونِ اللہِ المَلِکِ الوَہّابِ

مطلوب شائقان باکمال محبوب سخنوران شیرین مقال امنی

ربع دوم از کتاب

منتہی الارب

حسب الحکم

جناب کپتان ہالرائڈ صاحب بہادر ڈائرکٹر پبلک انسٹرکشن ممالک پنجاب

در مطبع سرکاری لاہور زیور طبع پوشید

حَرَمْتُ المدینةَ + وناقة دافعٌ) شترِ ماده که فله برکشد در پستان + وبوق دافعٌ) بوق بلند

(دَفَاع) بالفتح والکسر ایام غله درو ده را بخرمنگاه آوردن یقال هذا ایّام دَفَاعٍ + ونیز دَفاع) بُر شدن زراعت اندانه

(دُفَاعة) بالضم وبکسر پلغده که زنان بر سرین بندند تا کلان و فربه نماید ورشته که بندی بان زنجیر و قید خود را بسوی خود کشد وبالکسر نام جیست ور صحابی است وبالضم وتثلیث بلندی آواز و بلند آواز شدن والفعل من کرم یقال رَفُعَ رفاعة اى صار رفیع الصوت وفی صوته رفاعة اى شد ته جهارة

(رَفِیْع) کامیر شریف و بلند قدر و مرتبه وبلند وبلند آواز

(رَفِیْعَة) کسفینة قصه که بردارند

(رُفَیْع) کزبیر ابوالعالیه تابعی تابعیست

(رُفَیْعَة) بنت ورز کجهینة صحابیه است

(رَفَّاع) کشداد نام جد پدر محمد بن عبد الله اندلسی محدث

(رُدَیْفِع) تصغیر رافع موالی رسول الله صلی الله علیه وسلم + ورُدَیْفِع بن ثابت صحابیانند

(مَرْفُوع) نوعی از دویدن یقال هذه دابّة لیس لها مرفوع وهو مصدر مثل المجلود والمعقول

(ف) رَفَعه رَفْعًا) بالفتح برداشت آنرا خلاف وَضَعه + ورَفَعَ البعیرُ فی سیره) مبالغه نمود شتر در رفتن + ورَفَعْتُهُ) مبالغه نمودم در راندن شتر لازم متعد + ورَفَعَ القومُ) اشتهار رفتند + ونیز رَفَع) برداشتن غله درو ده وبخرمنگاه آوردن و برفع کردن کلمه را وآن اعراب مثل ضم است وبنا وقصه برداشتن بر والی صلة بطلی ونزدیک گردانیدن کسی را بکسی صلته بالی رفعته الی السلطان رُفعانًا بالضم + قربته ومنه قوله تعالی فُرُشٍ مرفوعة یعنی نزدیک گردانیده شده برای ایشان یا بعضی فوق بعض یا مراد از زنان کرمات است

(رَفَعه تَرْفِیعًا) برداشت آنرا و نیز تَرْفِیع) در رشدن ودور نمودن یقال رفعهم ای باعدهم فی الحرب

و متعلق دویدن خر یقال رَفَعَ الحمارُ اذا عدا عدوًا بعضه اَرْفَعُ من بعض + ونیک اندن شتر را

(رَافَعَهُ الی الحاکم) شکایت برد بشرع حاکم ونزدیک آن شد با خصم + ورَافَع بهم) باقی گذاشت آنها را ومهربانی نمود + ونیز مُرَافَعَة) معامله کردن باکسی ودرشقت جهد انداختن یقال رَافَعنی وخافضنی ای داورنی کلّ مداورة

(اِرْتَفَعَه) برداشت و بلند کرد آنرا + فارتَفَع) پس بلند گردید + و نیز اِرْتِفَاع) نزدیک حاکم شدن با خصم

(اِسْتَرْفَعَهُ) برداشت آنرا ورفع وبرداشتن خواستاری + واسترفع الخِوَانُ) سیری شد آنچه بر خوان بود و وقت برداشتن آن رسید

دفاغ

(دَفْع) بالفتح نکوهیده ترین وادی وبدترین آنها از روی خاک ناچیه آدفُع بضمها جمع + وزمین نرم دِفَاغ کجبال جمع + وشک تیق تنک پوست متوسط میان جید وردی وزمین بسیار خاک جاى

خشک که نبات دروناکس وفرومایه اَدْفَاغ جمع + وریم ناخن وبالضم یا ریم نهای ران وفراخی عیش ومذاقی وبن ران وبهر فراهم آمدنگاه ریم از بدن وبضم آدفاغ ودُفوغ جمع + وتراب دَفِغٌ) خاک نرم و کذالک طعامٌ دفغ وکلیسٌ دفغ

(دُفُغ) بالضم تخش وگرد اگر فرج زن ومنه اذا التقی الرفغان وجب الغسل یرید التقاء الختانین

(اَدْفَغ) بالفتح موضعیست

(دَفْغَاء) بالفتح والمد زن باریک ران خرد فرج خرد بن بر و ران

(دَافِغ) عیش فراخ وخوش دوافغ جمع

(دَفَاغَة) فراخ عیش شدن والفعل من کرم

(دَفِیْغ) کامیر عیش فراخ وخوش

(دَفَاغِیَة) زیست فراخ وتن آسانی یقال هو فی رُفاغیة من العیش ای رُفاغیة + ورُفغنیة) کبلهنیة مثله

(مَرْفُوغَة) زن خرد کس که کسی جماع آن نتواند

(تَرَفُّغ) میان بر وهای ران نشستن